

Bácsbokodi Mária-lányok

Az ország több tájegységén, így a Bácskában is mély gyökerekkel rendelkezik a Mária Kongregáció katolikus egyesület, amelynek leány tagjait Mária-lányoknak nevezik. A Kongregáció a hívők, elsősorban a fiatalok vallási, erkölcsi alapon való nevelését, a hitélet erősítését, a Mária-kultusz ápolását tekintette céljának. A Mária Kongregációnak voltak férfi és női, fiatal és idős tagjai. Nem tudunk róla, hogy Bácsbokodon a Mária-lányokon kívül lett volna a Kongregációnak férfiakat, vagy más korosztályt mozgósító csoportja is.

Nincs információnk arról, hogy az első Mária-lányok mikor váltak az egyházi szertartások szereplőivé Bácsbokodon. Egy 1950-ből származó dokumentumban Raffai István plébános 100évesnek tünteti fel a Mária-lányok által hordozott Szűz Mária szobrot. A plébános szerint a fából készült szobrot a Zélicity család ajándékozta az egyházközségnek 1850 táján. Erre vonatkozó más információt nem találtam a plébánia irattárában. Viszont, ha elfogadjuk a plébános korbecslését, akkor nagy valószínűséggel 1850 körül kelhetett életre Bácsbokodon a Mária-lányok hagyománnyá vált szerepe. Fontos megjegyezni, hogy a templombővítés előtti időszakból semmi más nem maradt csak ez az egy szobor.

Érthetetlen, hogy a plébánián miért nem maradt fenn egy irat, vagy fénykép a Mária-lányokról, kiválasztásukról, szerepükről, körmenetben betöltött helyükről. Hiteles dokumentáció híján egyedül az idősek elmeséléseire és a fennmaradt fényképekre hagyatkozhattam.

Érdekes módon ebben a 3 nemzetiségű faluban az egyházi szertartások fontos részét képező Mária-lányok kiválasztása a községi bíró választásához kötődött és nem a szentmisék nyelvi rendjének változásához, vagy az egyházközségi képviselő-testület 3 évenkénti megújulásához.

Egyelőre a községi bíró választás hagyományának kezdetére vonatkozó információnk sincs. A községi bíró választásának szabályait, amelytől a bácsbokodi

szokásjog némileg eltért, a községeknek belső igazgatásáról szóló 1836. évi IX. törvénycikk írta le elsőként. A bírói tisztség Bácsbokodon (1904-ig Bikity) 3 évre szólt. A 3 éves intervallum nem egy személyhez kötődött, hanem a nemzetiséghez. Ez azt jelenti, hogy ha valamilyen oknál fogva a bíró meghalt a 3 év letelte előtt, akkor a fennmaradó időszakra ugyanolyan nemzetiségű bírót választottak. A bíró nemzetisége ciklusonként változott. A nemzetiségek a következő sorrendben váltották egymást: bunyevác, magyar, német. Ez a ciklikusság követi a templomi ülésrendet (bunyevác, magyar, német). Hogy milyen ok-okozati viszony van közöttük, nem tudni. A bíróválasztás valamikor január első felében történt, valószínűleg nem egy fix naphoz kötődött.

A Mária-lányok nemzetisége mindig megegyezett a bíró nemzetiségével. Ez a rend 1944-ig, az oroszok bevonulásáig állt fenn. Ebben az évben magyar Mária-lányok voltak, nem tölthették ki a nekik kijáró 3 évet. Ezt követte 1945. január 4-én és 27-én 75 sváb ember kényszermunkára való elhurcolása Oroszországba, majd 1947. augusztus 23-án körülbelül 230 sváb ember kitelepítése Németországba.

A sváb családok közül sokat kitelepítettek, sokan pedig elmenekültek, az itt maradtak legtöbbje nincstelenné vált. Következő csapást a német istentiszteleti nyelv megszüntetése jelentette számukra. Bácsbokodon 1946 októberétől „népítélet” alapján hosszú éveken keresztül nem lehetett német nyelven szentmisét mondani. A sváb lányok ezen okok miatt nem mentek többé Mária-lánynak. Cserháti Gergely plébános így számolt be az Érseki Hatóságnak a történetekről:

„Közben a kitelepítés megállt és úgy látszik, nem is folytatódik, de még ha folytatódnék is, nálunk a kérdés akkor fennállana, mert sváb hiveink kétharmada mentesítve van. S most itt állnak híveink egy része jár templomba ugyan, a másik része meg nem jár, mert sírnivaló kedve van, mert még a templomban meg van alázva, büntetve és mintegy kitesztva még az Isten házából is. ... Nekem állandó lelkiismeret furdalásaim vannak a mai helyzet miatt és nagyon bánt amikor látom milyen szomorúságuk van sváb ajkú hiveimnek a mostani lehetetlen lelkipásztori állapot miatt – önekik mostoha gyerekeknek kell lenniök!”

Valószínűleg már a kezdetektől fogva 12 leány állt Mária szolgálatában. A Mária-lányok kiválasztásának menetéről nem sokat tudunk. Az első évektől fogva az egyházközség valamelyik megbecsült tagja, valószínűleg a plébános, esetleg a káplán választotta ki őket. Majd az idő előre haladtával, az 1. világháborút követő gazdasági visszaesés hatására már jelentkezés alapján választották ki a Mária-lányokat. A soron következő nemzetiség asszonyai összeültek és megbeszéltek, hogy mely lányok a legalkalmasabbak a nemzetiség képviselőire. Ugyanis a Mária-lányok felöltöztetése jelentős anyagi terhet rótt a családokra, így azt nem tudta minden család vállalni. Volt idő, amikor 2 hold föld árába került egy Mária-lány ruházatának megvarratása. Ezen okból kifolyólag ritkán fordult elő, hogy több gyermekes családból került ki egy Mária-lány. Előfordult községünkben olyan is, hogy a tehetősebb család patronálta egy szegény család leányát, ezzel biztosítva a megfelelő Mária-lányok folytonosságát.

11. ábra

Magyar Mária-lányok 1942-ben²⁷

²⁷ A fényképen Muity Teréz, Bögre Mária, Füstös Ilona, Hegedűs Etelka, Bublacsék Veronika, Füstös Ilona, Koncsék Mária, Slezák Anna, Schádt Mária, Palotai Mária, Rudas Anna és Aladics /Akácfa Mária látható Ternay Antal plébános társaságában.

A lányok asszonnyá válásukig tölthették be ezt a megbecsült szerepet. A Mária szobrot súlyánál fogva minden időben az idősebb, erősebb és gyakorlati okokból kifolyólag közel azonos magasságú lányok hordozták. Ez a fényképeken jól látható. Ennek a fényében, és ismerve a 2. világháború előtti házassági szokásokat, a legidősebb Mária-lányok átlagosan 16-17 évesek lehettek.

A Mária-lányok öltözete nemzetiségként is és az idő előre haladtával is változott. A legszembeűnőbb Mária-lány kellék a nemzetiségre jellemző szalag volt, amelyet hátul bokrétában kötöttek meg és a szoknya pereméig lelógott. Minden Mária-lány derekát egyformán övezte szalag, továbbá 6 Mária-lány bal vállán és 6 Mária-lány jobb vállán volt átvetve egy másik szalag. Regösné Schön Terézia elmesélése alapján hozzávetőleg 1930-ig, legfeljebb 1935-ig a Mária-lányok mirtuszkoszorúját is díszítette egy nemzetiségre jellemző színes szalag.

12. ábra

Sváb Mária-lányok csoportja²⁸, 1936

A Mária-lányok pap körül elfoglalt helye a szalag állásától függött, a vállon átvett szalag mindig a pap felé mutatott. A csoportképeken is ezen rendező elv alapján álltak fel.

²⁸ A képen a felső sorban láthatók: Hellenpárt Júlia, Schádt Ágnes, Kling Teréz, Merkler Brigitta, Koosz Teréz, Schilling Anna. Az alsó sorban foglalnak helyet: Égi Erzsébet, Schweipert Anna, Miltner Erzsébet, Ternai Antal plébános, Albert Ágnes, Karhesz Katalin, Karhesz Katalin

A sváb Mária-lányok halványzöld, a bunyevác lányok halványkék, míg a magyar lányok a kezdetekben rózsaszín, majd a 2. világháború táján nemzetiszínű szalagot viseltek. Az 50-es évek végén, a 60-as években már nem viselték a nemzetiségre jellemző szalagot a Mária-lányok.

A Mária-lányok ruházata 1943-ig parasztruhaszabású, utána egyre többször varrattak úgynevezett úri szabású, általában bokáig érő ruhát. Az alapszín mindig a fehér volt.

Egy 1930-as években készült eredeti német Mária-lány ruha a következő volt:

Alsószoknyák: fehér, slingelt, keményített

Harisnya: a kicsiknek fehér patent, a nagyobbaknak fehér selyem

Cipő: fehér cipő

Nyaklánc: teljesen egyéni, lehetett arany lánc Szűz Mária medállal, vagy különböző hosszúságú fehér gyöngy. Egyik se volt kötelező.

Fejdísz: fehér, korona jellegű mirtuszkoszorú. Időszakonként eltérő kialakítású, de mindig egyforma.

Felső ruházat: három részből állt: húzott derekú parasztszoknya, kötény, blúz. Anyaguk vászon vagy brokátselyem. Szabásuk, varrásuk mindig egyforma.

Ekkor még három fajta ruhát kellett varratni a családoknak:

- a. Csipkével díszített vászonruha: keresztjárásnál, búzaszenteléskor, Új-hold vasárnapján viselték.
- b. Slingelt vászonruha: Új-hold vasárnapján viselték fölváltva az előzővel.
- c. Brokátselyem ruha: csak a nagy ünnepeken vették fel. Ez volt a legdrágább és a legszebb.

13. ábra *Hellenpárt Júlia és Schilling Anna sváb Mária-lány öltözetben, 1936*

A bunyevácok a 30-as években a következő felsőruhát viselték:

- a) fehér azsúrozott grenadine: ez volt a legszebb ünneplő
- b) fehér vászon slingelt ünneplő: körmenethez, egyszerű vasárnapokon viselték
- c) fehér alapon apró ibolyalila virágos karton: keresztjáró napokon és búzaszenteléskor vették fel.

14. ábra

Berberovics Mihályné született Krékity Mária (1921), mint bunyevác Mária-lány 1938-ban

A két legfiatalabb, talán még óvodás korú Mária-lány a pap két oldalán haladt, egyik kezükben a pap palástjának sarkát, míg a másik kezükben egy szál fehér liliomot²⁹ tartottak. A következő négy legfiatalabb leány a szoborvivő lányok két oldalán fehér liliommal a kezükben haladtak. Két Mária-lány vitte a lobogókat. Ezek a lobogók a legutolsó padok hátulján kialakított zászlótartókban voltak elhelyezve, amikor nem volt szükség rájuk. A lobogó vivők mögött haladt a négy legnagyobb leány, akik a szobrot vitték a vállukon. A 6 legfiatalabb Mária-lány bunyevác időszak alatt liliom helyett gyertyát is tarthatott a kezében.

15. ábra

Mária-lányok az 50-es évek végén³⁰

Ez a fénykép a templom mögötti Lourdesi-barlang előtt készült 1956.VII.15-én, a Mária-lányok kivétel nélkül mind (legalább egy ágról) bunyevác származásúak

²⁹ A fehér liliom minden időszakban művirág volt. A Mária-lányok és a keresztgárdisták ugyanolyan művirágot tartottak a kezükben.

³⁰ A képen a következő személyek láthatóak: Bátyity Katalin, Ispánovics Mária, Muity Katica, Jerkovics Anna?, Rustetter Katalin, Pelikán Mária, Banó Katalin, Gyurákovics Magdolna, Jágity Anna,,,, Zórity Mária, Mészáros Anna, Rápity Mária, István Rózsa.

voltak. Ruházatuk hosszú fehér ruha, fejükön viaszkoszorú, szalagjuk nekik se volt már.

Ebben az időben már 14 fős a Mária-lányok csoportja. Nem tudni, hogy miért szakítottak a hagyománnyal és miért nem 12 leányt választottak ki a nemes feladatra. Ezen lányok - ma már idős asszonyok - szerint a későbbiekben egyre nehezebb volt a gyerekeket Mária-lánynak beszervezni, illetve ott megtartani. Elmondásuk szerint valószínűleg a 60-as évek közepéig, hozzávetőleg 100 évig tartott ez a hagyomány. Megváltozott a világ, az idősebb lányok 14évesen középiskolába kerültek, gyakran csak hétféjére jöttek haza a kollégiumból.

A kicsiknek viszont egyre nagyobb terhet jelentett ez a feladat. Az egyházközség megpróbált könnyíteni a lányok terhén, és levették a Szűzanya szobra fölé magasodó gipszből készült baldachint, de még így is nehéznek bizonyult a szobor, amelyet a lányoknak akár két órán keresztül is a vállukon kellett cipelniük. Csak a szülők erőltették a hagyományt, már apácák se voltak a faluban, akik támogatták volna a lányokat, ezért ez a szokás lassan eltűnt. Az utolsó Mária-lányok közül néhány név: Zélity Márta (1962-ig), Kollár Irma, Szekulity Borbála, Tomity Mária, Ispánovics Mária, Rápity Mária (valószínűleg 1965-ig), Velez Rozália.